

Serap DENİZMEN

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
İstanbul/TÜRKİYE
serapdenizmen@gmail.com
ORCID

KİTÂBİYÂT / BOOK REVIEW

Eser: İbnülemin ile Harputlu Müderris-Müftü
Kemâleddin Efendi'nin Mektuplaşmaları

Makale Türü: Kitap Tanıtım ve Değerlendirme	Article Information: Book Review
Yükleme Tarihi: 07.04.2021	Received Date: 07.04.2021
Kabul Tarihi: 18.04.2021	Accepted Date: 18.04.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2021	Date Published: 30.04.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Denizmen, Serap, "İbnülemin ile Harputlu Müderris-Müftü Kemâleddin Efendi'nin Mektuplaşmaları", (Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme) *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 7, Sayı 14, Bahar 2021, s. 423-427.

Denizmen, Serap, "İbnülemin ile Harputlu Müderris-Müftü Kemâleddin Efendi'nin Mektuplaşmaları", (Book Review) *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 7, Volume 14, Spring 2021, p. 423-427.

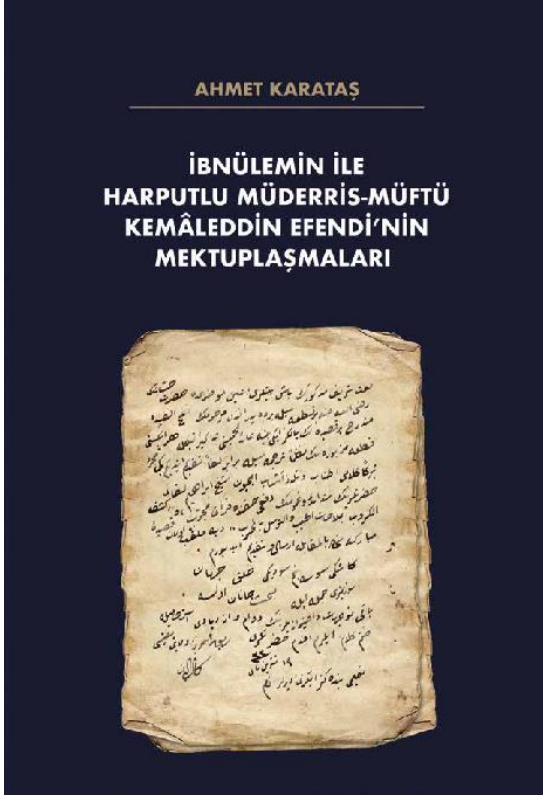
Serap DENİZMEN

KİTÂBİYÂT/BOOK REVIEW

İBNÜLEMİN İLE HARPUTLU MÜDERRİS-MÜFTÜ KEMÂLEDDİN EFENDİ'NİN
MEKTUPLAŞMALARI

Yazar: Ahmet KARATAŞ

Desen Ofset A.Ş., Ankara, 2021, 307 s., ISBN: 978-625-400-582-4

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşamış mühim şahsiyetler hakkında hazırladığı biyografik eserleri ile tanınmış bir müelliftir. Kemâleddin Efendi ise Harput Yusuf Kâmil Paşa Medresesi müderrisi ve Ma'mûretü'l-azîz (Elazığ) müftüsüdür. Yaşadıkları muhitin urefâ ve üdebâsından olan bu iki zatın birbirine yazdıkları husûsî mektuplar Ahmet Karataş tarafından gün yüzüne çıkarılarak yayıma hazırlandı ve 2021 yılının Ocak ayında *İbnülemin ile Harputlu Müderris-Müftü Kemâleddin Efendi'nin Mektuplaşmaları* adıyla basıldı.

Giriş bölümünde mektupların bugüne gelinceye kadar yaşadığı serencâm anlatılmakta. Bu kısım yazışmaların muhtevâsı kadar

ilgi çekici. Zira Kemâleddin Efendi'nin mektuplarına 1926 yılında Şark İstiklal Mahkemesi tarafından el konulmuş, devlet sırrı olması hasebiyle gizli kalması uygun görülmuş ancak 2018 yılında TBMM Başkanlığı tarafından erişime açılmış. İbnülemin'in mektupları bu kadar trajik olmasa da benzer bir kaderi paylaşmış. Kendisinin İstanbul Üniversitesi'ne bağışladığı kitap ve evrak arasında bulunan mektuplar, karton bir kutuya konulmuş ancak envanter kaydı

tutulmadığından katalogda yer almamış. 2019 yılı içinde araştırmacının Nadir Eserler Kütüphanesi yetkililerine ricası üzerine İbnülemin'in metrukâtı tekrar kontrol edilmiş ve kitabın konusunu teşkil eden mektuplara ulaşılmış. Mektupların tasnif edilerek fotoğraflanmasıyla İbnülemin ve Kemâleddin Efendi arasında yazışarak süren bu muhâvere ortaya çıkmış.

Birinci bölümde mektupların içeriğine dair bilgiler mevcut. Nev'î şahsına münhasır bir kimse olan İbnülemin'in gençlik dönemine ait mutantan ve ağdalı bir üslûpla kaleme aldığı mektuplarında bu yönüne şahitlik etmek mümkün. İtiyadı olduğu üzere içinde "kemâl" kelimesi geçen hitap ve iltifat cümleleri onu iyi tanıyanları şaşırtmıyor. Edebî hayatının ilk yıllarında Nâlânî mahlasını kullandığını bildiğimiz İbnülemin'in Cemil Sâti' ve Hüznî müstear isimleriyle *Resimli Gazete*'de şiirler yayımladığını öğreniyoruz. Kemâleddin Efendi'ye bu şâirlerin aslında kendisi olduğunu ve Dekadanlar'ı eleştirmek maksadıyla böyle bir oyun oynadığını büyük bir keyifle anlatmakta. Ayrıca geleneksel Osmanlı şiir tarzına yürekten bağlı olan müellifin Hz. Peygamber için yazdığı ve Hüseyin Vassaî'nin *Gülzâr-ı Aşk* kitabına dercettiği "*Ey matla'-ı âfitâb-ı hilkat / Zâtınla bilindi sırr-ı vahdet*" beytiyle başlayan meşhur na'tının tam metnini ilk kez bu çalışmada okuyoruz.

İbnülemin Osmanlı Devleti'nin en çalkantılı döneminin şahidi olmuş, dinî ve fikrî alanda yaşanan değişimleri bizzat tecrübe etmiş bir zat. Mektuplarının birinde Kemâleddin Efendi'nin Harput ulemâsının meşhurlarından olan babası Abdülhamid Hamdî Efendi'ye fotoğraf çektirmenin dinî hükmünü sorması, Batı'dan gelen teknolojik gelişmeler karşısında dinen nasıl bir tavır takınacağı hususunda kafasının karışık olduğuna delâlet eder. Sorduğu soruya olumsuz bir cevap olsa da hayatı boyunca fotoğraf çektirmekten sakınmadığını gördüğümüz müellif bu zihnî karmaşayı çok çabuk yenmiş görünmektedir.

Başka bir mektubunda ise Abdülhamid Hamdî Efendi'den Hazret-i Peygamber için yazdığı şu beyte bir ya da iki beyit ekleyerek kıta haline getirmesini istemektedir:

Hâlıkın misl ü nazîri olamaz kat'iyen

Eğer olsaydı şebîhi sen olurduñ bî-reyb

Ancak İbnülemin'in bu isteği yerine getirilmemiştir. Kemâleddin Efendi babasının meşgul olduğunu söylemiş ve söz konusu beyti kendisi kıtaya tamamlamıştır. Bu duruma içerlediği anlaşılan İbnülemin ise cevaben yazdığı mektubunda nazikçe teessüflerini iletterek Abdülhamid Hamdî Efendi'den biraz gayret göstermesini istirhâm etmektedir. Bu vesileyle ricâlarının yerine getirilmesi hususunda İbnülemin'in ne denli sebatkar davrandığını görmekteyiz.

1899 yılında Hindistan'da üç yüz bin kişinin müslüman olması İbnülemin'i çok sevindirmiş. Ancak dönemin basınında tek bir tebrik makalesi yazılmaması sevincini hüzne dönüştürmüştü. Bu alâkasızlık onun gibi İslam'a

bağlı birini derinden etkilemiş ve *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde “Fezâil-i İslâmiyye ve Üç Yüz Bin Nüfusun İhtidâsı” başlıklı yazıyı kaleme almasına sebep olmuş. Makalenin yazılma sebebini ve duyduğu tahassürü anlattığı mektubunda Kemâleddin Efendi’yi de konuya dâir yazması hususunda uyarmaktadır.

Kemâleddin Efendi cephesine baktığımızda onun İbnülemin’e ne kadar hürmet beslediğini görüyoruz. Mektuplarında muhâtabının kine denk seviyede sanatlı ve ağır bir dil kullanan Kemâleddin Efendi, sakin kişiliği ile tebârüz ediyor. İkili arasındaki yazışmalar İbnülemin’in biyografileri nasıl oluşturduğuna dair ipuçları sunmakta. Kemâleddin Efendi, *Son Asır Türk Şairleri* ve *Hutât-ı Meşâhir* için kendisinden bilgi ve belge isteyen İbnülemin’in bir dediğini iki etmemiş, elinden geldiğince bulabildiklerini posta marifetiyle yollamış. Örneğin Harputlu şâir Rahmî hakkında mâlûmat isteyen İbnülemin için bin bir güçlkle kullanılmış bir *Rahmî Divân*’ı bulmayı başarmış, şâir hakkında anlatılan nükteleri de mektubuna yazmış. Kemâleddin Efendi, dedesi Ömer Naîmî ile Rahmî arasında sıkı bir dostluk münasebeti bulunmasına rağmen Rahmî hakkında çok kısıtlı bilgiye ulaşabilmiş. Halbuki mektubun yazılış tarihini göz önüne aldığımızda Rahmî vefat edeli on sene olmamış. Tüm bunlar bize devrinde ve muhitinde ne kadar ünlü olsa da bazı şâirlerin çok çabuk unutulduğunu gösteriyor. Kemâleddin Efendi bir mektubunda Ömer Naîmî’nin 1824 yılında Yeniçeriler tarafından şehit edilen Antep ulemâsı için kaleme aldığı tarih manzumesinden bahsetmişse de şiirin metnine bugüne dek rastlamak mümkün olmamış. Araştırmacının dikkatli tetkikleri sonucu Kemâleddin Efendi’den kalan yazma eserler içinde ilgili manzume tespit edilmiş ve okuyucuyla ilk kez paylaşılmış.

Kemâleddin Efendi, mütevellisi olduğu ve aynı zamanda müderrislik yaptığı Yusuf Kamil Paşa Medresesi’nden ötürü yaşadığı bürokratik problemleri çözebilmek adına İbnülemin’den yardım istemiş. Bu vesileyle medresesini ayakta tutmaya çalışan bir âlimin yaşadığı sıkıntılara yakından şahitlik ediyoruz. Takip eden yıllarda medresenin kapatılması, Kemâleddin Efendi’nin bir yanlış anlaşılma ile Şark İstiklal Mahkemesi tarafından yargılanıp sürgün edilmesi gibi olayların onda açtığı yaralar, İbnülemin’e yazdığı tercüme-i hâlinde zâhir olmakta. Bilhassa hayatının son yıllarında yaşadığı hastalıklar sebebiyle daha duygusal mektuplar kaleme alan Kemâleddin Efendi na’t-ı şerif okuyarak şifa bulmaya çalıştığını söylüyor. Aynı zamanda şâirlik vasfına sahip olan Kemâleddin Efendi yazdığı şiirleri İbnülemin ile paylaşmaktan çekinmemiştir.

Kitabın ilk bölümü her iki şahsın mektuplarının muhtevâsını özetliyor. Bu okuyucular için büyük kolaylık sağlamakta zîra hem İbnülemin hem de Kemâleddin Efendi’nin süslü nesir tarzına varan üslûpları yorucu olabiliyor. İkinci bölüm, mektupların günümüz alfabesine aktarılmış şeklini içermekte. Üçüncü bölümde ise mektuplarla beraber gönderilen bazı ekler yer almakta. İlâveten mektuplar içinde ismi geçen bazı şahısların fotoğrafları hem kitaba zenginlik katıyor hem de okuyucuların merakını gideriyor. Eserin sonunda bir

de lugatçe mevcut. Bunların yanı sıra kişi ve yer adına göre tarama yapmak isteyenler için dizin bölümünün olmayışı bir parça güçlük yaratıyor. Bahsettiğimiz bu çalışmanın ulusal bir yayımevi tarafından basılmaması sebebiyle sınırlı sayıda okuyucuyla buluşacak olması ise üzüntü verici bir durum teşkil ediyor.

Mektup türünün edebiyatımızda elan can çekişmekte olduğunu göz önünde bulundurursak bu çalışmanın ne kadar önemli olduğunu anlayabileceğimizi düşünüyoruz. Çünkü şâir ve müelliflerin şahsî dünyasına girebilmek mektup ya da hatırat gibi türler ile mümkün hale gelmekte. Dolayısıyla sosyal bilimler alanına ilgi duyanlar için *İbnülemin ile Harputlu Müderris-Müftü Kemâleddin Efendi'nin Mektuplaşmaları*, İbnülemin gibi çok yönlü bir kimsenin zihniyeti ve çalışma prensipleri hakkında yeni bilgiler vermesinin yanında Kemâleddin Efendi vesilesiyle de ilmiye sınıfının yaşanan köklü değişimler karşısındaki hâlet-i rûhiyesine ışık tutuyor.